

Poznań, 26 maja 2024 r.

dr hab. Alina Balczyńska-Kosman, prof. UAM
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

RECENZJA

w postępowaniu w sprawie nadania doktorowi Konradowi Knochowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach

Niniejsza recenzja została przygotowana w związku z powołaniem mnie przez Radę Naukową Instytutu Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie na podstawie art. 221 ust. 4 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.) w dniu 22 marca 2024 r. na recenzentkę w komisji habilitacyjnej.

1. Sylwetka naukowa Habilitanta

Doktor Konrad Knoch jest absolwentem Historii (2002 r.) Uniwersytetu Gdańskiego. Studia magisterskie ukończył w zakresie specjalizacji nauczycielskiej (Habilitant nie podał tytułu pracy magisterskiej). W latach 2005-2006 dr K. Knoch rozwijał się naukowo w Podyplomowym Studium Kadry Menedżerskiej do Współpracy ze Strukturami UE na Politechnice Gdańskiej, które ukończył z wynikiem celującym. W dniu 9 grudnia 2011 r. Oceniany uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na Wydziale Filologiczno-Historycznym UG w zakresie historii. Podstawą postępowania doktorskiego była rozprawa pt. „Pisma liberalne drugiego obiegu w Polsce w latach 1978-1990”.

Życie naukowe Habilitanta od czasów studiów związane było z Gdańskiem. W latach 2008-2013 dr Knoch realizował zdobyte wykształcenie historyczne, będąc zatrudnionym w Europejskim Centrum Solidarności - początkowo jako adiunkt muzealny (2008-2013), następnie pełnił funkcje Kierownika Działu ds. Wystawy Stałej (2013-2014) oraz Kierownika Działu Badań Historycznych (2014-2017), a od roku 2018 Głównego specjalisty ds. naukowych.

Habilitant od 2012 r. jest adiunktem zatrudnionym w Zakładzie Teorii, Historii i Języka Mediów w Instytucie Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego. W latach 2013-2015 Habilitant pełnił funkcję

Alina Balczyńska-Kosman

Kierownika Zakładu Historii Prasy. Od października 2022 roku do marca 2023 dr K. Knoch był Zastępcą Dyrektora Instytutu Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na UG.

Ponadto, dr Konrad Knoch od 2020 r. jest wykładowcą uczelni niepublicznej w Gdańsku - Uniwersytetu WSB Merito na Wydziale Informatyki i Nowych Technologii, na kierunku Multimedia i grafika komputerowa oraz na Wydziale Biznesu, na kierunku Turystyka i rekreacja.

2. Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą wniosku o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

Zgodnie z art. 219, ust. 1, pkt. 2, lit. b ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.) Habilitant jako osiągnięcie naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym przypadku nauki o komunikacji społecznej i mediach, przedstawił do oceny cykl 15 powiązanych tematycznie artykułów naukowych oraz rozdziałów w pracach zbiorowych swojego autorstwa pt. „**Drugi obieg wydawniczy w PRL w latach 1976-1989**”.

Jak zauważa Autor recenzowanego osiągnięcia Jego zainteresowania badawcze od czasów studiów historycznych na Uniwersytecie Gdańskim skupione były na historii i mediach. (Autoreferat, s. 2). Tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie historii Habilitant zdobył na podstawie rozprawy pt. „Pisma liberalne II obiegu w Polsce w latach 1979-1990”. Pokrewnej tematyce naukowych eksploracji - z pogranicza medioznawstwa i historii, dr K. Knoch pozostał wierny, decydując się na podjęcie badań, tym razem na potrzeby przewodu habilitacyjnego, nad wydawnictwami drugiego obiegu w latach 1976-1989. Z recenzenckiego obowiązku należało się przyrzeć czy wskazany przez Habilitanta tytuł osiągnięcia stanowiącego podstawę oceny dorobku habilitacyjnego nie oscyluje zbyt blisko tytułu doktoratu. Mimo początkowych wątpliwości związanych z ewentualną zbieżnością tematyczną pracy doktorskiej i osiągnięcia habilitacyjnego, po uważnej analizie dorobku Autora, należy stwierdzić, że wskazane w osiągnięciu habilitacyjnym publikacje w zdecydowanej większości mają charakter oryginalny i wpisują się w rozwój dyscypliny naukowej w zakresie badań historycznoprasowych. Zbieżność podjętej problematyki odnotowano jedynie w ustaleniach Autora dotyczących roli, jaką odegrały pisma drugiego obiegu, o czym pisze Autor zarówno w jednym z fragmentów tekstów składających się na cykl habilitacyjny pt. „Prasa liberalna drugiego obiegu w latach 1982-1989” (s. 67) oraz we fragmencie pracy doktorskiej na stronie 359. Ustalenia recenzentki korespondują zatem z adnotacją Autora o zamieszczeniu przez

Anna Balczyńska-Kosman

Niego w wykazie osiągnięć habilitacyjnych kilku pozycji (Autoreferat s. 2), które co prawda korzystają z ustaleń poczynionych przez Habilitanta jeszcze podczas prac nad rozprawą doktorską, ale które ukazały się już po jej obronie.

W skład ocenianego osiągnięcia habilitacyjnego wchodzi 15 tematycznie ze sobą ściśle powiązanych publikacji dr. Konrada Knocha (tylko jedna pozycja anglojęzyczna jest we współautorstwie), które ukazały się w latach 2012-2023 w uznanych czasopismach historycznych, w tym w wysoko punktowanych „Dziejach Najnowszych” (140 pkt. na liście ministerialnej) i medioznawczych („Zeszyty Prasoznawcze”) oraz jako rozdziały w pracach zbiorowych (Załącznik nr I do Autoreferatu). Habilitant obrał za tytuł osiągnięcia drugi obieg wydawniczy w PRL w latach 1976-1989 i o ile zakres merytoryczny cyklu jest względnie adekwatny do tytułu osiągnięcia („względnie”, ponieważ w znaczącej mierze dotyczy jednak prasy podziemnej na Wybrzeżu), pewien niedosyt budzi brak uzasadnienia cezury otwierającej cykl. Można się domyślać, że chodzi o istotne wydarzenia polityczne – protesty społeczne, które rozegrały się w 1976 roku w Radomiu i Ursusie, jako reakcja na podwyżki cen żywności. Habilitant co prawda dokonuje w tekście otwierającym cykl publikacji pt. „Ramy prawne i społeczno-polityczne prasy w latach 1976-1990” podziału na trzy etapy w rozwoju rynku prasowego w Polsce, ale bez wskazania o jakie wydarzenia społeczno-polityczne konkretnie chodzi, zwłaszcza w początkowym okresie charakteryzowanych zmian. Takie uzasadnienie ram czasowych byłoby wskazane.

Autor - jak sam zaznacza - przyjął logiczny układ cyklu, co systematyzuje podjętą problematykę poszukiwań naukowych. W wstępnej części Autoreferatu Oceniany nakreślił cel badań – od dokumentowania podziemnego ruchu wydawniczego, poprzez „opracowanie zdobytych materiałów” (Autoreferat, s. 3), ich identyfikację i uporządkowanie pod względem formalnym i merytorycznym, ponadto odsłanianie funkcji jakie pełniły drugoobiegowe pisma i wydawnictwa, do „prześledzenia ewolucji i dynamiki zmian” (Autoreferat, s. 4), które zachodziły w nielegalnej działalności wydawniczej włącznie. Za nie mniej istotny cel Autor uznał także ukazanie „wagi bibuły jako cennego źródła do badań mediów” (Autoreferat, s. 4). Choć Badacz precyzyjnie nakreślił cel, a właściwie cele badawcze drobne wątpliwości budzi brak rozróżnienia w osiągnięciu Habilitanta celu głównego i celów szczegółowych, co w przekonaniu recenzentki uporządkowałoby wagę obranych zadań. W ten sposób uniknąć można by wrażenia, że Autor bardziej koncentruje się na rejestracji faktów historycznych, związanych z funkcjonowaniem prasy podziemnej, niż na analizie przyczyn, mechanizmów i skutków procesów związanych z funkcjonowaniem prasy i wydawnictw drugiego obiegu, które zresztą

Alena Balczonko-Kosman

w cyklu drobiazgowo omawia. Zatem, mimo że Autor wielokrotnie w poszczególnych publikacjach dostrzega znaczenie prasy podziemnej w walce z socjalistycznym systemem, jednak w celu badań zarysowanym w Autoreferacie przez Habilitanta, ten wątek nie jest dostatecznie wyeksponowany - choćby kwestia znaczenia udziału twórców drugiego obiegu w kształtowaniu drogi do wolności słowa i mediów w Polsce po transformacji ustrojowej.

Na potrzeby postępowania naukowego Oceniany sformułował kilka pytań badawczych. Intencją dr. Konrada Knocha było przede wszystkim zdefiniowanie pojęcia „drugiego obiegu wydawnictw” oraz pojęć pokrewnych: „prasy niezależnej”, „niezależnej prasy zakładowej”, „niezależnej prasy związkowej”, „niezależnego biuletynu zakładowego”, „niezależnego biuletynu związkowego” czy „niezależnego zakładowego biuletynu związkowego”. W artykule naukowym opublikowanym w 2017 w „Zeszytach Prasoznawczych”, wskazanym jako jeden z elementów cyklu pt. „Jak badać prasę drugiego obiegu?” Habilitant podkreśla brak jasnego zdefiniowania tego terminu w literaturze przedmiotu, proponując jednocześnie własne ujęcie („Jak badać prasę drugiego obiegu?”, s. 120-122) oraz ukazuje trudności z jakimi musi się mierzyć badacz niniejszej materii, przy jednoczesnej charakterystyce możliwych sposobów eksplorowania nielegalnej prasy (s. 130-135). W szczególności w tej ostatniej kwestii z pewnością Autor realizuje wymóg wniesienia własnego, nowatorskiego wkładu w rozwój dyscypliny, wskazując na unikalność i różnorodność treści oraz gatunków dziennikarskich w wydawnictwach drugiego obiegu. Na marginesie warto wspomnieć, iż imponuje wskazana przez Autora w wymienionym wyżej tekście liczba 1400 numerów 29 nielegalnych pism, które Habilitant przeanalizował tylko na potrzeby publikacji o muzyce w PRL (s. 125). W spectrum problemów badawczych Autora, w cyklu przedstawionym do oceny, znalazły się również pytania o to, jak efektywnie badać prasę i wydawnictwa drugiego obiegu oraz ich funkcje, które ten rodzaj publikacji realizował wobec odbiorców. Habilitant wielokrotnie i drobiazgowo a nawet z pasją omawia stronę redakcyjną, techniczną i finansową wydawnictw podziemnych, wykazując się dużym zaangażowaniem i znajomością tematu. Zainteresowanie Autora w kontekście pytań badawczych koncentruje się także na sposobach przeprowadzania i rejestrowania rozmów z uczestnikami minionych wydarzeń. Autor podjął ponadto próbę oceny różnic pomiędzy oficjalną państwową narracją mediów a relacjami niezależnej prasy. W opinii recenzentki pytania badawcze skonstruowane przez Autora posłużyły jako swego rodzaju mapa naukowej wędrówki, po której Habilitant sprawnie się porusza zarówno w kwestiach medioznawczych, jak i historycznych. Najistotniejsze jednak, że odpowiedzi na wyznaczone pytania badawcze przyczyniły się do istotnego wkładu

Arturo Baleymka - Kosman

Wnioskodawcy w rozwój dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach. Tę innowacyjność Habilitanta dostrzec można nie tylko w warstwie merytorycznej, lecz przede wszystkim na poziomie metodologicznym - w zakresie doboru oraz zastosowania metod i technik badawczych w ocenianym cyklu prac. Autor proponuje własną procedurę badawczą, którą określa mianem „holistycznej”, a która jak sam zauważa, polega na „opracowaniu poszczególnych tytułów prasowych lub wyczerpujących tematycznie analizach porównawczych” (Autoreferat, s. 6). To ponadto prowadzenie badań jakościowych i ilościowych jednocześnie. Metodę zastosowania podejścia holistycznego Autor charakteryzuje we wspomnianym już wcześniej tekście pt. „Jak badać prasę drugiego obiegu?” (s. 130-134). W opinii recenzentki dużą starannością Autor wykazał się zwłaszcza w zakresie zastosowania metod jakościowych, podczas ustalania znaczenia ideowej roli pism, walorów informacyjnych prasy czy znaczenia publicystyki i literatury w prasie niezależnej lat 70. i 80. Szczególną oryginalnością i dokładnością Habilitant wyróżnił się podczas rekonstrukcji historii prasy podziemnej, wykorzystując notacje, w tym także filmowe, uzyskane podczas licznych rozmów przeprowadzonych z dziennikarzami, działaczami Solidarności, byłymi studentami czy po prostu świadkami epoki. Na uwagę w tej materii zasługuje z pewnością umiejętność połączenia dziennikarskiego rzemiosła, związanego ze sztuką przeprowadzenia udanego wywiadu oraz analizą dokumentów i archiwaliów. Tu historyczne wykształcenie Autora jest niewątpliwym atutem. Warto także podkreślić, że Habilitant w swoich pracach nad wydawnictwami drugiego obiegu zgodnie z przedmiotem badań wykorzystuje metody prasoznawcze, co jest gwarancją obiektywnych wyników. Świadczy o tym również literatura o profilu medioznawczym i z zakresu historii oraz metodologii prasy, do której Oceniany często się odwołuje w swoich rozważaniach (praca: J. Łojka, J. Myślińskiego, W. Władyki; publikacje: W. Pisarka, A. Paczkowskiego, W. Peplińskiego, A. Słomkowskiej, P. Dubiela, M. Kafla, J. Tetelowskiej i innych).

Recenzji poddano łącznie ponad 320 stron tekstów wskazanych przez Autora jako cykl powiązanych tematycznie 15 publikacji (nie licząc Autoreferatu), które stanowią osiągnięcie naukowe dr Konrada Knocha w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach. Szczegółowy wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczący wkład w rozwój danej dziedziny Habilitant zamieszcza w Załączniku nr I do Autoreferatu (s. 1-2). Należy zaznaczyć, że problematyka badawcza podjęta we wskazanych jako osiągnięcie naukowe przez Habilitanta publikacjach, mieści się w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach, w obszarze badań nad historią prasy polskiej i zawiera elementy

Anna Balcyniła-Korman

nowatorskie jeśli chodzi o treść. Szczególnie istotne są tu ustalenia poczynione przez Autora w pierwszym i drugim tekście cyklu, wskazanych przez Habilitanta, jako osiągnięcie naukowe, w których to pracach Autor wyczerpująco omawia rozwój niekoncesjonowanego ruchu wydawniczego i zjawisko centralizacji prasy w Polsce w latach 80. („Ramy prawne i społeczno-polityczne prasy w latach 1976-1990”) oraz prezentuje metodologiczne aspekty badań prasy drugiego obiegu, podkreślając potrzebę systematycznej i kompleksowej digitalizacji źródeł drugiego obiegu („Jak badać prasę drugiego obiegu?”). Kolejne cztery prace dr. K. Knocha to publikacje o charakterze monograficznym, w tym jedna napisana w języku angielskim we współautorstwie z Mirosławem Rybickim („Wydawnictwo Młoda Polska WMP of Gdańsk”). Spośród nich w opinii Recenzentki na wyróżnienie zasługuje artykuł naukowy opublikowany przez dr. K. Knocha w 2023 roku w kwartalniku historycznym PAN, w „Dziejach Najnowszych” pt. „Wydawnictwo Dobra Powszechnego (1982-1986)”. W wymienionym tekście Autor przedstawia sylwetki działaczy podziemia, procesy tworzenia i dystrybucji nielegalnej prasy. Habilitant odwołując się do wcześniej wspomnianych metod i technik badawczych, a zwłaszcza notacji analizuje motywy działań opozycjonistów, kreśląc przy tym niezwykle ciekawe historie ludzkie związane z tworzeniem i rozpowszechnianiem nielegalnej prasy na przykład naloty SB na siedziby potencjalnych wydawnictw czy zatrzymania studentów. W artykule Autor pokazuje również jak niewielkie miejscowości takie jak: Ryjewo, Sztum, Stary Targ stawały się głównymi i nielegalnymi jednocześnie ośrodkami wydawniczymi prasy i literatury. Warto podkreślić, że prace poświęcone Wydawnictwu Młoda Polska, jak i Wydawnictwu Dobra Powszechnego mają charakter kompleksowy i pionierski. Ostatnia z wymienionych publikacji została uzupełniona materiałami graficznymi w postaci stron tytułowych wydawnictw czy też tabeli, w której Autor chronologicznie zestawia wydane przez WDP książki takich autorów jak choćby: Czesław Miłosz, Zbigniew Herbert, Sławomir Mrożek czy Leszek Kołakowski. Należy przy tej okazji odnotować błąd literowy w nagłówku Tab. 1, w nazwie skrótu wydawnictwa - jest WDB zamiast WDP („Wydawnictwo Dobra Powszechnego 1982-1986”, s. 185). Bogate archiwalia graficzne związane z niezależną prasą, poza warstwą merytoryczną to także mocna strona tekstu pt. „Głos Trzeciej Bramy”. Na stronie 144 tej publikacji Autor zamieszcza w formie wykresu badanie częstotliwości poruszanych tematów w „Głosie Trzeciej Bramy” przeprowadzone za pomocą analizy treści (u Habilitanta jest to analiza zawartości treści). Tu jednak zdaniem recenzentki warto byłoby nazwać inaczej sam wykres – nie nazwą metody lecz wynikiem badania. Należy również odnotować, że zarówno wspomniany wcześniej tekst pt. „Głos Trzeciej Bramy”, jak i kolejna publikacja włączona do cyklu osiągnięcia naukowego Autora, czyli „Obraz pracownika stoczni przed

Alina Balczyńska-Komas

sierpniem 1980 roku w publikacjach >>Robotnika Wybrzeża<< i >>Głosu Stoczniewca<<” to oryginalne studia z życia stoczniewca, ukazane w świetle relacji prasy drugiego obiegu. W przypadku tego ostatniego tytułu Habilitant przeprowadził interesującą analizę porównawczą wyidealizowanego i mocno odbiegającego od rzeczywistości obrazu człowieka pracy w oficjalnych relacjach prasowych „Głosu Wybrzeża” z niezafałszowanym wizerunkiem pracownika Stoczni Gdańskiej w przekazach prasy nielegalnej, czyli w „Robotniku Wybrzeża”. Na podkreślenie zasługuje trafne wyodrębnienie przez Autora porównywanych w tekście kategorii, jednak pewien niedosyt pozostawia brak zdefiniowania pojęcia „obrazu” czy też lepiej „wizerunku” stoczniewca.

W Autoreferacie (s. 14) dr Konrad Knoch uznaje za najbardziej cenny w swoim dorobku habilitacyjnym obszerny i odwołujący się do licznych źródeł tekst poświęcony „Percepcji Jałty w drugim obiegu”. Pod względem staranności metodologicznej tekst nie budzi zasadniczo uwag. Podobnie w warstwie merytorycznej – praca jest spójna, choć zdaniem recenzentki pomimo odwołania się Autora do wydawnictw drugiego obiegu, jako podstawowych źródeł, rzeczona publikacja, być może ze względu na podjętą tematykę, zbyt mocno zahacza o dziedzinę historii powszechnej. Z drugiej strony tak jak Jałta stała się symbolem zdrady wojennych sojuszników Polski, tak dla Habilitanta jest ona symbolem zmiany na płaszczyźnie intelektualnej, co Badacz stara się wykazać, odzwierciedlając rozwój i przeobrażenia w narracji prasy drugiego obiegu. Być może warto też byłoby odwołać się do tej symboliki już w samym tytule omawianego tekstu.

Analiza dorobku pozostałych prac składających się na osiągnięcie habilitacyjne dr. Konrada Knocha wykazała, że obejmuje on ponadto: publikacje poświęcone politycznemu charakterowi prasy drugiego obiegu, pisma środowisk liberalnych w Polsce w latach 80. i 90. oraz zjawisko drugoobiegowego dyskursu.

Klamrą zamykającą oceniany dorobek w cyklu jest tekst zatytułowany „Wpływ drugiego obiegu na polskie przemiany i jego ewolucja w latach osiemdziesiątych XX wieku”, w którym Autor bardzo trafnie zauważa, że „istnienie drugiego obiegu było naturalną konsekwencją utrudnionej komunikacji społecznej” („Wpływ drugiego obiegu na polskie przemiany i jego ewolucja w latach osiemdziesiątych XX wieku”, s. 27). Warto zauważyć, odwołując się do wymienionego tytułu pracy, że o ile badanie jakiegokolwiek wpływu mediów, w tym przypadku prasy drugiego obiegu, jest niezwykle trudnym zadaniem, Autorowi udało się wykazać, że wydawnictwa drugiego obiegu były źródłem rzetelnych informacji o rzeczywistości społeczno-politycznej. Habilitant z powodzeniem wskazuje także na fakt, iż

Anna Balczyńska-Kosman

prasa drugiego obiegu pełniła przede wszystkim funkcję integrującą i aktywizującą społeczeństwo wokół idei walki o wolność, nie tylko słowa i prasy.

Dla pełnej oceny dorobku dr. Konrada Knocha w tej części recenzji warto zaznaczyć, że Autor posługuje się w we wszystkich pracach cyklu poprawną polszczyzną. Dbałość o staranność językową, poza stroną merytoryczną w publikacjach sprawia, że prace naukowe Habilitanta naprawdę dobrze się czyta. Drobne zastrzeżenie budzić jedynie może przyjęcie liczby mnogiej w narracji niektórych samodzielnych przecież tekstów Autora np. w „Jak badać prasę drugiego obiegu?” czy „Obraz pracownika stoczni przed sierpniem 1980 roku w publikacjach >>Robotnika Wybrzeża<< i >>Głosu Stocznio-wca<<”. Bardziej adekwatna w opinii recenzentki byłaby tu forma bezosobowa.

Zaprezentowany do oceny przez Habilitanta cykl pt. „**Drugi obieg wydawniczy w PRL w latach 1976-1989**” wpisuje się w nurt dotychczasowego dorobku poświęconego badaniom nad historią prasy. Nowatorstwo pracy odnosi się do podjętej tematyki a przede wszystkim do interdyscyplinarnego charakteru badań z pogranicza prasoznawstwa i historii, przy czym Autor dołożył wszelkich starań by wątki medioznawcze były w cyklu prac wiodące. Ponadto, Habilitant umiejętnie powiązał przeszłość z teraźniejszością, zwłaszcza w zakresie roli jaką odegrała prasa drugiego obiegu w latach 70. i 80. w kształtowaniu idei wolności słowa i obrazu rynku mediów w kolejnych dekadach w Polsce. Autor wykazał się również innowacyjnością działań naukowych, proponując ich praktyczne zastosowanie (pojęcia i metody badań) zarówno w badaniach naukowych nad prasą polską, jak i w dydaktyce. Oceniane osiągnięcie naukowe Habilitanta cechuje pogłębiona refleksja i krytyczne podejście do przedmiotu naukowych poszukiwań. Dobór literatury, zwłaszcza w sferze źródeł prasowych, poprawnie sformułowanie pytania badawcze, zastosowane oryginalne i adekwatne do tematu badań metody oraz techniki, przejrzysta struktura tekstów i wnioski z przeprowadzonych analiz, pozwalają stwierdzić, że Autor w pełni zrealizował założony cel badawczy.

Podsumowując, przedstawiony do oceny przez doktora Konrada Knocha cykl 15 monotematycznych publikacji, zatytułowany „**Drugi obieg wydawniczy w PRL w latach 1976-1989**”, będący podstawą wniosku o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego, spełnia wszystkie kryteria osiągnięcia naukowego, wnosząc istotny oraz nowatorski wkład w dyscyplinę nauki o komunikacji społecznej i mediach, i może stanowić podstawę do ubiegania się Ocenianego o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach.

Anna Bodurkiewicz-Karmon

3. Ocena pozostałej aktywności naukowej Habilitanta - publikacje

Na pozostały dorobek naukowy doktora Konrad Knocha składa się **jedna monografia** autorstwa Habilitanta pt. „Pisma liberalne drugiego obiegu w Polsce w latach 1979-1990” wydana w Warszawie przez Instytut Pamięci Narodowej w 2015 roku. W drugiej z prac wskazanej przez Habilitanta jako monografia, udział Autora ogranicza się do obecności we współredakcji publikacji (T. Jaskułowski, F. Gańczak, K. Knoch, P. Abryszeński, E. Pejaś pt. „Raporty polskie Stasi 1981-1989”. W przededniu stanu wojennego: czerwiec-grudzień 1981”). Ponadto dorobek Autora tworzy: **siedem artykułów** (jak podaje Habilitant osiem, ale jeden tekst był w organizacji) zamieszczonych w punktowanych czasopismach naukowych, **współredakcja czterech** monografii naukowych, **trzyście rozdziałów** w monografiach naukowych oraz **jedna współredakcja tekstu** w pracy zbiorowej (Załącznik nr II do Autoreferatu). Należy podkreślić, że zdecydowana większość publikacji Autora to pozycje przygotowane samodzielnie przez Habilitanta (bez współautorstwa), z czego tylko jeden tekst został opublikowany w języku angielskim. Warto również odnotować sporą aktywność Habilitanta w ostatnich latach jeśli chodzi o sukcesy publikacyjne w renomowanych polskich czasopismach takich jak: „Media i Społeczeństwo”, „Media Biznes Kultura”, „Zarządzanie Mediami”, „Przegląd Polityczny” czy „Wrocławski Rocznik Historii Mówionej”, choć jednocześnie zwraca uwagę brak publikacji Autora w czasopismach zagranicznych. Zainteresowania badawcze Habilitanta koncentrują się w omawianym zakresie wokół dwóch zasadniczych kwestii: po pierwsze historii prasy gdańskiej, a po drugie sposobów przekazywania wiedzy historycznej, którą to aktywność Habilitant określa mianem „Komunikowania historii” (Autoreferat, s. 18). Dorobek dr. K. Knocha w charakteryzowanych obszarach zasługuje na uznanie zarówno pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym. Szczególnie zaangażowanie Autora w opinii recenzentki widoczne jest zwłaszcza w sferze badań nad mediatyzacją historii i sposobami przekazywania wiedzy historycznej w mediach. Można zatem stwierdzić, że prezentowane w publikacjach przez dr. Konrada Knocha wnioski mogą stanowić źródło inspiracji zarówno dla dziennikarzy, naukowców, jak i nauczycieli (Habilitant, wykorzystał tu swoje doświadczenie dydaktyczne, jako nauczyciela historii) o tym jak mówić, pisać czy po prostu informować o procesach historycznych współcześnie.

Elżbieta Babinicz-Kosman

4. Ocena dotycząca wykazania się istotną aktywnością naukową lub artystyczną, realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Ocena działalności naukowej doktora Konrada Knocha w świetle przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, dotyczy również ustalenia czy Habilitant wykazał się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant aktywnie uczestniczył w **35 konferencjach** naukowych z wystąpieniami o charakterze ogólnopolskim i międzynarodowym (Autor nie podaje w wykazie w Załączniku nr II, pkt. 7 na s. 6 Autoreferatu charakteru konferencji, ponadto nie przedkłada certyfikatów uczestnictwa w konferencjach) oraz w **jednym kongresie**, z czego wszystkie wydarzenia odbyły się w Polsce. Interdyscyplinarność zainteresowań Badacza odzwierciedla też struktura tematyczna konferencji, w których dr K. Knoch uczestniczył – mniej więcej w połowie poświęcona tematyce medioznawczej i historycznej. W związku z powyższym ocena aktywności konferencyjnej Habilitanta jest satysfakcjonującą, choć mogłaby być powiększona o uczestnictwo w konferencjach zagranicznych poświęconych mediom. Podkreślić należy jednak natomiast liczny udział Ocenianego w **komitetach naukowych i organizacyjnych konferencji i seminariów**, w tym międzynarodowych jako organizatora, współorganizatora i członka gremium. Badacz ma w tym zakresie imponujące osiągnięcia - zaangażowany był w organizację **34** (Załącznik do Autoreferatu nr II, pkt. 7, s. 7-10) tego typu wydarzeń zarówno na Uniwersytecie Gdańskim, w Europejskim Centrum Solidarności oraz na Uniwersytecie WSB Merito. Warto również podkreślić, że Badacz aktywnie współpracuje naukowo, będąc zatrudnionym w Wydziale Naukowym i Zbiorów ECS z innymi instytucjami o podobnym profilu czy muzeami. W swoim dorobku Oceniany ma realizację dużych projektów naukowych, edukacyjnych i artystycznych, a zwłaszcza wystaw. W wykazie publicznych realizacji dzieł artystycznych w Autoreferacie (Załącznik do Autoreferatu nr II, pkt. 6, s. 6) wymienionych zostało aż **13** takich inicjatyw z udziałem Badacza. Największym osiągnięciem naukowym i artystycznym Ocenianego w opinii recenzentki jest organizacja wystawy stałej w ECS, która została nagrodzona między innymi nagrodą Unii Europejskiej w obszarze dziedzictwa kulturowego EUROPA NOSTRA 2021. Ekspozycja stanowi swoistego rodzaju wkład dr K. Knocha w komunikowanie historii najnowszej. Ciekawym pomysłem ze strony Ocenianego w przekonaniu recenzującej jest też

Alina Balczynska-Kosmas

włączanie studentów w organizację tego typu wydarzeń, jak przy organizacji wystawy „Blizny. Historie kobiety stanu wojennego” w ogrodzie zimowym Europejskiego Centrum Solidarności.

Habilitant jest członkiem redakcji czasopisma naukowego „Wolność i Solidarność. Studia z dziejów opozycji wobec komunizmu i dyktatury” i Rady Naukowej serii wydawniczej Biblioteka ECS oraz redaktorem sekcji tematycznej „Historia mediów i dziennikarstwa” w czasopiśmie „Media Biznes Kultura”. Ponadto Oceniany wykazał się sporą aktywnością recenzencką prac naukowych lub artystycznych w liczbie **18** (Załącznik do Autoreferatu nr II, pkt. 13, s. 13-14) od książek począwszy, poprzez artykuły, albumy, wystawy do komiksu włącznie (recenzja pracy A. Kazańskiego, K. Nawrockiego i K. Mazura pt. „Sierpień 80. Historia w obrazkach”). Bogate doświadczenie Autora należy też odnotować z zakresie opracowania przewodników, katalogów i publikacji popularno-naukowych. Można uznać, że wymieniona aktywność Habilitanta w tym zakresie również wpisuje się w aspekty badań nad komunikowaniem historii.

Opiniowany aktywnie działa także w dwóch towarzystwach – Polskim Towarzystwie Komunikacji Społecznej oraz Polskim Towarzystwie Historii Mówionej. Odbił również staż naukowy w Instytucie Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach UMCS w listopadzie 2023 roku.

Habilitant nie odnotował jak dotąd sukcesów w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych, choć takie próby podejmował, współpracując w międzynarodowym projekcie mającym na celu stworzenie platformy internetowej w obszarze edukacji historycznej i obywatelskiej pt. „Experience of State Socialism Reimagined: History and Civic Education” (Autoreferat, s. 21). Wniosek jednak nie uzyskał dofinansowania. Oceniany ma ponadto osiągnięcia w pracach zespołów badawczych realizowanych we współpracy z różnymi placówkami naukowymi czy instytucjami w tym między innymi z Uniwersytetem Szczecińskim oraz Instytutem Pamięci Narodowej (Autoreferat, s. 15). Doktor Konrad Knoch był też członkiem komisji konkursowej na najlepszą pracę magisterską i doktorską dotyczącą tematyki związanej z historią Solidarności. Wskazana przez Ocenianego wartość w indeksie Hirscha to 2 a liczba cytowań według Google Scholar wynosi 20.

Biorąc pod uwagę wymienione powyżej, należy jednoznacznie pozytywnie ocenić aktywność naukową i artystyczną Habilitanta.

Elżbieta Baluyńska-Kosman

5. Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę

Habilitant od 2002 roku prowadzi działalność dydaktyczną i edukacyjną. Od ponad 12 lat jest związany z Uniwersytetem Gdańskim, z Instytutem Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, będąc obecnie adiunktem w Zakładzie Teorii, Historii i Języka Mediów. Podczas tego okresu Habilitant prowadził zajęcia (Habilitant nie podaje, poza seminariami, rodzajów prowadzonych zajęć) między innymi z przedmiotów medioznawczych takich jak: „Historia Mediów i Dziennikarstwa XX wieku”, „Polski system medialny”, „Media lokalne i środowiskowe” czy „Papierowa rewolucja”. Na Uniwersytecie WSB Merito z kolei dzielił się wiedzą ze studentami w ramach przedmiotów: „Zarządzanie wydarzeniami artystycznymi”, „Zarządzanie talentem”, „Zarządzanie projektem medialnym”, „Wybrane zagadnienia mediów i sztuki współczesnej”, „Historia sztuki i mediów”, „Etyka w komunikacji medialnej” czy „Kultura społeczeństwa cyfrowego”. Jego obowiązki dydaktyczne były wysoko oceniane, co znalazło wyraz w ankietach studenckich, jak również w otrzymanych nagrodach, w tym między innymi w Medalu Komisji Edukacji Narodowej w 2021 r. i Nagrodzie Nauczyciela Roku im. K. C. Mrongowiusza w 2023 roku (Autoreferat, s. 25). Dydaktyczne kompetencje Habilitanta cechuje innowacyjność w zakresie zastosowanych metod i narzędzi przekazywania wiedzy oraz interdyscyplinarność z pogranicza historii, mediów i sfery sztuki. Habilitant był wielokrotnie opiekunem roku i pełni także funkcję opiekuna studenckiego Koła Naukowego Neptun TV na Uniwersytecie Gdańskim. W ramach obowiązków dydaktycznych Oceniany zachęca studentów do uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym i kulturalnym, poprzez organizację wyjazdów studyjnych do parlamentu i siedzib redakcji prasowych (Tygodnik „Polityka”) oraz placówek kulturalnych.

Z przedłożonych do oceny materiałów wynika, że osiągnięcia organizacyjne dr K. Knocha są znaczące i dotyczą Jego aktywności zarówno na Uniwersytecie Gdańskim, jak i w Europejskim Centrum Solidarności oraz WSB Merito. Habilitant był organizatorem, współorganizatorem lub członkiem kilkudziesięciu komitetów organizacyjnych konferencji, seminariów, debat, kongresów i obchodów rocznicowych. Habilitant angażuje się w działalność na rzecz zmian projakościowych na Uniwersytecie Gdańskim. Posiada doświadczenie kierownicze na uczelni oraz zarządzające.

Osiągnięcia Habilitanta w dziedzinie popularyzacji nauki i sztuki są wielowymiarowe. Zaliczyć do nich można aktywność edukacyjną dla młodzieży, polegającą na organizacji warsztatów, prowadzeniu wykładów otwartych, organizacji konkursów. Habilitant pełnił też

Anna Balczyńska-Kosman

funkcję tutora oraz przewodnika wystaw. Kolejną kategorią aktywności popularyzatorskiej jest działalność promocyjna Habilitanta, związana z opracowaniem merytorycznym i redakcyjnym przewodników i katalogów towarzyszących wystawom oraz udział w promocjach książek naukowych. Działania promujące są ponadto realizowane przez Ocenianego w formie wypowiedzi i komentarzy eksperckich w mediach. Ostatnim, ale bogatym polem promocyjnym Habilitanta jest koordynowanie debat i paneli dyskusyjnych poświęconych ważnym rocznicom w historii Polski (Autoreferat, s. 36-37).

W swoim dorobku w zakresie współpracy z otoczeniem dr Konrad Knoch ma też przykłady aktywnej kooperacji z sektorem gospodarczym i pracowniami architektonicznymi czy projektowymi przy organizacji wydarzeń kulturalnych oraz drukarniami przy wydawaniu książek i katalogów (Załącznik do Autoreferatu nr III, pkt. 2, s. 16).

5. Konkluzja

Należy stwierdzić, że dr Konrad Knoch spełnia wymogi określone w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późn.zm). Osiągnięcia naukowe Habilitanta po doktoracie stanowią istotny dorobek publikacyjny zarówno pod względem ilościowym, jak i merytorycznym. Wyniki badań zaprezentowane przez Ocenianego w cyklu monotematycznych prac pt. „Drugi obieg wydawniczy w PRL w latach 1976-1989” wnoszą do dyscypliny nauki komunikacji społecznej i mediów oryginalne treści. Dorobek naukowy Autora niewłączony do wymienionego cyklu, skupiony wokół rozważań Habilitanta nad historią prasy gdańskiej i komunikowaniem historii, świadczy również o dojrzałości badawczej dr. K. Knocha. Habilitant wykazał się nowatorstwem również w zastosowaniu metod i technik badawczych i podczas realizacji licznych projektów związanych z działalnością organizacyjną, dydaktyczną i promocyjną.

Uwzględniając powyższe konkluzje, wnosi się o dopuszczenie doktora Konrada Knocha do dalszych etapów procedury awansowej, związanej z ubieganiem się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Alena Balczyszka-Koman